

Onze buren uit de prehistorie

Tekst: Cecile Bögels

Grote delen van ons prehistorische landschap zijn verborgen; verscholen tussen de bomen of onder de bodem. Soms zien we een tipje van de sluier in de vorm van een grafheuvel of raatakker. Daar kunnen we de prehistorische mens - vaak met moeite - visualiseren. Als een soort buur die we nog niet goed kennen, maar die toch al zo'n 5000 jaar naast ons woont. Binnen het project Onze buren uit de prehistorie maken we deze buur weer zichtbaar. En wel letterlijk; via een foto shoot.

Landschap Overijssel heeft een aantal gebieden in beheer waar nog volop prehistorische sporen zijn. Zoals het gebied tussen Ootmarsum en het Duitse Uelsen. Daar ligt onder andere het Vassergrafveld, één van de grootste grafheuvelvelden van Nederland. Een prachtig maar ook kwetsbaar gebied.

Onbekend

Erfgoedexpert Martijn Horst zag hier een opdracht: "Prehistorisch landschap, niet iedereen kan zich daar

iets bij voorstellen. En onbekend maakt in dit geval niet alleen onbemand, maar ook onbeschermd," aldus Horst. "Archeologische sporen die vlak onder de oppervlakte zitten, hebben vaak geen beschermde status en zijn dus eigenlijk vogelvrij als het gaat om bouw- of ontwikkelprojecten." Om het prehistorische landschap nog beter te kunnen doorgronden en de bekendheid ervan te vergroten, startte hij het project Onze buren uit de prehistorie. Bijzonder aan de projectaanpak is dat er naast kaartanalyses, expertinterviews en veldonderzoek ook een foto shoot aan

te pas komt. Horst: "Om nog dicht op de huid te komen van onze prehistorische buren, geven we ze letterlijk een gezicht. Dat doen we via een fotoreportage in een living history-setting."

Scenario's

Celeste Alink, archeoloog bij Landschap Overijssel, bedacht op basis van zowel landschappelijk als archeologisch onderzoek een aantal scenario's. Die zijn vervolgens nagespeeld door een groep vrijwilligers met interesse voor het onderwerp en prachtig gefotografeerd door Vincent Croce. "We zijn zo dicht mogelijk bij de feiten gebleven. Denk aan het juiste landschap, passende kleding en voorwerpen. Maar niet voor alles is wetenschappelijk bewijs, dus een deel is interpretatie, fictie zo je wilt."

Laatste rustplaats

De scènes variëren van het dagelijks leven op de prehistorische boerderij tot en met rituelen die mogelijk hebben plaatsgevonden op belangrijke momenten in het leven, zoals geboortes, trouwen en sterven. Op één van de foto's

Podcast

Nog meer weten over de prehistorie? Luister dan naar de podcast Onze buren uit de prehistorie. In drie afleveringen pellen we ons prehistorische landschap verder af. Projectleider Bettine Baas gaat samen met Martijn Horst en Celeste Alink in gesprek met een aantal experts over onderwerpen als lijksilhouetten, bronstijddochters en eetgewoonten. En we hebben een primeur: we vinden naast de Man van Mander ook een Vrouw van Mander!

Wandelroutes

Via onze wandelroutes in Mander en Vasse kun je kennismaken met het prehistorische landschap. De routepunten geven je niet alleen informatie over de verschillende landschapselementen zoals grafheuvels, urnenvelden en raatakkers, maar ook over de bewoners van destijds, hun rituelen en leefwijze. Download de gratis app Wandelend in Overijssel en zoek naar Onze buren uit de prehistorie.

Raatakkers: landbouwsysteem ijzertijd

Raatakkers zijn kleine rechthoekige, omwalde akkertjes die boeren in deze regio van 800 voor Christus tot circa 200 na Christus gebruikten om primitieve graansoorten als emmertarwe en gerst te verbouwen. Met het blote oog zijn de originele akkers vrijwel niet meer te zien. Maar via hoogtekaarten en archeologisch onderzoek weten we hoe ze er hebben uitgezien en wat er verbouwd werd. Om het verhaal over dit landbouwsysteem uit de ijzertijd te kunnen blijven vertellen, heeft Landschap Overijssel replica's gemaakt van de raatakkers bij Mander. De route Mander; onze buren uit de prehistorie voert erlangs.

FOTO: VINCENT CROCE

Werken op een raatakker

zien we een groep ernstige, misschien wel verdrietige mensen onder leiding van een sjamaan of geestelijk leider. “Een processie zoals die bijvoorbeeld heeft kunnen plaatsvinden bij een begrafenis, op weg naar de laatste rustplaats van een familielid of dierbare,” aldus de archeoloog. “We weten dat muziek onderdeel was van het dagelijks leven in de prehistorie. Het is heel aannemelijk dat de lures - een soort trompetten, in dit geval replica's van exemplaren zoals ze zijn gevonden bij opgravingen in Denemarken en Zweden - zorgden voor ceremonieel trompetgeschal.” De groep houdt halt bij de grafheuvels. Die liggen net buiten het dorp, op een wat hoger gelegen zandrug. De overleden dierbare wordt bijgezet in de grafheuvel waarin ook zijn voorouders zijn begraven. Wellicht krijgt hij een grafgift mee. Een bijl? Of is het een beker, voor de dorst in het hiernaamals?

Rite de passage

Op een andere foto zien we een jonge vrouw, die te midden van omstanders een sieraad in het water legt. Celeste Alink licht toe: “De scene verbeeldt een dochter uit de bronstijd die een rite de passage ondergaat. Binnenkort neemt ze afscheid van haar familie, om voorgoed te vertrekken en in te trouwen bij een andere stam, misschien wel honderden kilometers verderop.” Feit of fictie? “Lang werd aangenomen dat de prehistorische mens niet verder kwam dan zijn eigen dorp. Tegenwoordig weten we dat er ook al in de bronstijd verrassend ver werd gereisd en handel werd gedreven,” licht Alink toe. En wat weten we over het ritueel? “Feit is dat bronzen sieraden zijn teruggevonden in natte gebieden zoals veen en moeras. Omdat het telkens om individuele vondsten gaat, en om sieraden of gebruiks-

voorwerpen die nog helemaal intact zijn, wordt algemeen aangenomen dat dit offers zijn geweest.” Terug naar de bronstijddochter van de foto. Onder de waterspiegel vermoedt ze een godenrijk. Ze schenkt haar bronzen armband aan het vennetje om de goden gunstig te stemmen. In de hoop op een veilige reis? Een mooie en rijke levenspartner? Of een gezond nageslacht? Misschien wel alle drie.

Wol, linnen en vacht

Niet alleen het landschap, maar ook de kleding van de personages op de foto's is zorgvuldig gekozen; truien van schapenwol, linnen rokken, capes van dierhuiden. Alink legt uit dat de keuze onder andere is gebaseerd op prehistorische grafvondsten in Noord-Europa. “In natte, zure bodems zoals moeras of veen, blijven materialen soms uitzonderlijk lang goed. Op hoge droge zandgronden zoals die in Twente, waren zowel lichaam als kleding al lang vergaan.” Ook over de kleur van de stoffen is nagedacht. “De schapen waren in die tijd beige en bruin. Het verven van wol was wel mogelijk, maar meer dan een aarde-, oker- of groentint leverde dat niet op,” weet Alink. Pas in de ijzertijd, toen men in staat was om witte schapen fokken, werd wol beter kleurbaar. De fotoserie heeft er geen last van; de sobere kleuren passen prachtig bij het stemmige landschap.

Benieuwd naar de hele fotoserie?

Of meer weten over het project? Kijk op:
www.landschapoverijssel.nl/prehistorie

Ze legt haar bronzen armband in een ven om de goden gunstig te stemmen

Rite de passage van een Bronstijddochter